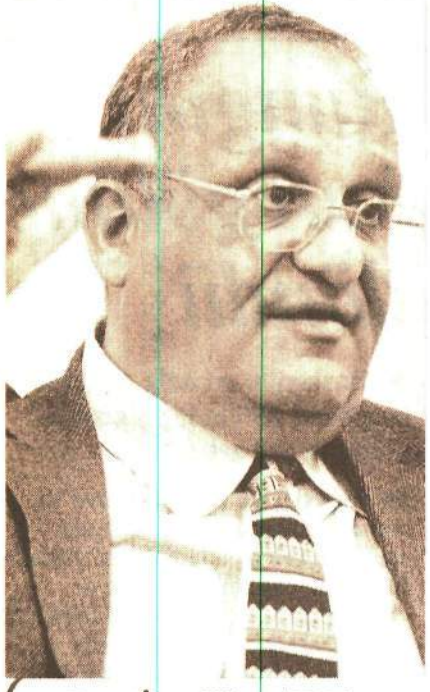

İsrail'in Ankara Büyükelçisi Pinhas Avivi, Ortadoğu barışında üçüncü bir tarafın yerinin olmadığını söyledi

İlişkiler az daha yoldan çıkıyordu

SÖYLEŞİ

LEYLA TAVŞANOĞLU

Ben İsrail'in ABD'ye açılan kapı olduğunda hemfikir değilim. Bununla birlikte ABD, İsrail ve Türkiye ilişkileri, hep birlikte çok önemlidir.

İşlerin zor gittiğinin görüldüğü dönemlerde bile yoldan çıkmamak için büyük çaba harcadık.

Arap dünyasında kimse ne İsrail ne de Türkiye'yi model olarak alır. Öncelikle biz farklıyız. Model olmak istemiyoruz, başka ülkelere örnek olabiliriz.

Barış felsefesiyle iyi niyet arasında bir boşluk var. Şaron da Abu Mazen'e, "İstemek yetmez. Lütfen artık harekete geçin" dedi.

Başbakan Erdoğan ve ekibi İsrail'e gidip döndü. Bizim basında gelenek gibidir. Bir liderin resmi ziyareti öncesi karşı tarafın görüşleri alınıp değerlendirilmesi istenir. Bu kez aklıma farklı bir yaklaşım geldi. Erdoğan gidip döndükten sonra ziyareti ve sonuçlarını, o sırada bizzat İsrail'de görüşmelerde bulunan Ankara'daki büyükelçi Pinhas Avivi'yle değerlendirmek olanları en doğru biçimde öğrenmenin yolu. Fikrimi Büyükelçi Avivi'ye açtığım da kabul etti. "Gayet olumlu" olarak değerlendirdiği geziyle ilgili olarak virgüline dokunmadan Avivi'yle bu konuşmayı yaptım:

- Başbakan Erdoğan'ın İsrail ziyaretinin sonuçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
AVİVİ - Bu ziyaret yeni bir şey değil. Süregelen bir süreç. İklim olumluydu. Doğru zamanda gerçekleşti. Bakan bir yıl içinde ikili ticaret 1.4 milyar doları 2 milyar dolara yükseltti. Ve bu bir yıl içinde de iki ülke arasında 60 kadar işbirliği anlaşması yapıldı. Aramızda bazı görüş farklılıkları, belki de yanlış anlaşmalar olsa bile turizmde düşüş olmadı. Bütün bunlar insanlara Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkilerin ne kadar istikrarlı ve önemli olduğunu anlattı. Dolayısıyla da Sayın Erdoğan'ın ziyaretinin bu ilişkilerin sürecinin bir parçası olduğunu söyleyebilirim. Bir yenilik değildi. Ayrıca İsrail ve Türk şirketleri arasında uzun vadeli 4 milyar dolarlık, Türkiye, İsrail ve üçüncü ülkelerde yapılan anlaşmalardan söz ediyoruz, burada da çok etkileyici bir rakam. Öyle değil mi?

- Evet. Türk ve dünya basınında bazı yazılar ve haberler yayımlandı. Bu haber ve yazılara göre Başbakan Erdoğan'ın, İsrail ziyaretini, ABD'yle ilişkileri düzeltmek için yaptığının söz edildi. Siz buna ne diyorsunuz?

- Ben İsrail'in ABD'ye açılan kapı olduğunda hem fikir değilim. Bununla birlikte ABD, İsrail ve Türkiye ilişkileri, hep birlikte çok önemlidir. Biz, aynı çıkarları paylaşan, aynı değerleri savunan bir grup ülkeyiz. Dolayısıyla da aramızda çok iyi ilişkiler ve çok çeşitli alanlarda geniş işbirliklerimiz olması da çok doğaldır.

'Kırmızı hat önemli'

- Sızce bu ziyarete damgasını vuran gelişmeler neler?

- Erdoğan'ın kendi ağzından, "Antisemitizm insanlığa karşıdır" demesi oldu ki bu beni çok duygulandırdı. Eminim bu ziyareti yapmadan önce de felsefesinin bir parçasıydı, ama daha önce bunu ondan hiç duymamıştım. Üstelik bu sözleri Soykırım Müzesi'ni ziyaretinden hemen sonra, Kudüs'te telaffuz etti. İkinci olarak da iki başbakan arasında kırmızı telefon hattı kurulması çok önemli. Bu da benim en iyi dostum demek gibi bir şey. Çünkü bugün bu kırmızı hat ABD, İngiltere, AB ve Rusya Devlet Başkanı Putin'e aramızda var. BM'yle aramızda bu hat yok. Bu da Türkiye'yi uluslararası ilişkilerde çok özel bir yere oturtuyor. Görüşmede bir aralık uluslararası barış konferansından söz açılınca benim başkanın bu konferansa Türkiye'nin ev sahipliği yapmasından da büyük mutluluk duyacaklarını söyledi. Bu da bana ilişkilerimizden yeniden yola girdiğimizi düşündürdü. Özellikle de iki ülke arasında son iki yılda neler olduğunu düşünüyorduk...

- İlişkilerimizin yine yola girdiğini söylediniz. İlişkiler yoldan çıkmış mıydı yoksa?

- Yok, ancak. Ama yoldan çıkması tehlikesi de vardı. Ama sizi temin ederim ki özellikle büyükelçiliğimiz de çabalarıyla yola devam için elimizden geleni yaptık. İşlerin zor gittiğinin görüldüğü dönemlerde bile yoldan çıkmamak için büyük çaba harcadık.

- Dışişleri Bakanınız Silvan Şalom, ardından da Başbakanınız Ariel Şaron, Erdoğan'ın İsrail'i ziyareti sırasında ilginç bir çıkış yaparak Filistinlilerle İs-

rail arasında Türkiye'nin arabuluculuğuna gerek olmadığını, ama Türkiye'nin ileride Filistinlilere insani yardımda bulunmasını memnunlukla karşılanacağını söylediler. Bu ne anlama geliyordu?

- İsrail ve Arap dünyası arasındaki ilişkileri düzenleyen ve son 10-15 yıldır süren anlaşmaların tarihçesini bildiğinden kuşku yok. Bu süreçten genel olarak söz edecek olursak sadece imzaya taraf olan ülkelerin söz ve karar yetkileri vardır.

Sınırlar, güvenlik önlemleri gibi anlaşmada yer alan değerler konusunda ABD dahil hiçbir taraf İsrail adına karar veremez. Bu nedenle Türkiye'nin arabuluculuğu kabul edilmemiştir. İsrail, Filistinliler, Suriye ve da Lübnan'la masaya oturur ve kararı o taraflar alır.

- Üçüncü tarafların hiçbirinin burada yeri yok mu?

- Yok. Bakın, Başbakan Şaron'un son derece bilgece söylediği gibi bizleri nihai anlaşmaya götüreceği ikili görüşmeler 24 ya da bilemediniz 48 saat sürer ve biter. Ama barışın inşası pek çok tuğlayı üst üste doğru yerleştirmekle gerçekleşebilir. Ama her şeyin temelinde ekonomi, iki taraf arasındaki yapısal anlaşma, çevre, insanın insana program yatıyor. Dolayısıyla da bütün ülkeleri, başta da Türkiye'yi bu alanda bir şeyler yapmaya çağırıyoruz. Bizim büyükelçiliğimizin bir çalışmasıyla geçen hafta İsrail, Filistin, Türk işadamlarının katılımıyla bir toplantı yapıldı. Çok il-

ye'nin ABD'ye tam üyeliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Avrupa'daki bütün dostlarımız neler söylediğimizi size anlatayım. İsrail'in Türkiye'nin bir parçası olsun diye nasıl çalıştığını biliyorsunuz. Onlar, Türkiye'nin AB'nin içinde olmasından çok AB'nin içinde olmamasından sizere getireceği sonuçları düşünün" dedi. Biz Türkiye'nin AB'nin içinde olması sadece AB ve Türkiye için değil, aynı zamanda ABD ve İsrail için de çok önemlidir. Hem ABD, hem İsrail Türkiye'yi Avrupa'da görmek istiyor.

Özel konuşmalarında Erdoğan, Şaron'a İsrail'in Türkiye için yaptıklarından ne kadar memnunluk duyduklarından da dile getirdi. Ve unutmayın ki bütün ülkelerde artık iki büyükelçiniz var. Birisi Türk, öbürü de İsrail büyükelçisi.

'Baskılarla demokrasi gelmez'

- GOP'ta İsrail ve Türkiye'nin rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Burada size kişisel görüşümü söylemek istiyorum. İsrail'in bu süreç içinde aktif olarak rolü, nasıl rolü ya da olmaması konusunda somut bir karar aldığını düşünmüyorum. Ama bu sürecin sadece ilgili ülkelerin kararıyla birtakım değerler katacağını düşünüyorum. Hiçbir ülkenin dışardan gelecek baskılarla demokrasi olabileceği ya da hükümetini, siste-

minin halkın kendi içinden ve iradesiyle gelmesi. Ama ne zaman bir ülkede dış dayatmalı bir değişim yapılmak istenirse bu sökmek. Bunu kişisel görüşüm olarak söylüyorum, Türkiye, İsrail ya da başka ülkelerin bölgede aktif olarak rolü almak ve öyle rolü alarak da kalmak. Başka ülkelere özgür, demokratik, gelişen ülkelerin petrol ya da değerli maden sahibi olmadan da İsrail'deki gibi kişi başına 17-18 bin dolar yıllık gelir sahibi olabileceğini gösterebiliriz. Başka bir şey yapmanıza gerek yok. İnsan dükkana girer ve orada ne almak istediğine karar verir. Tabii ki iyi malı seçer.

- Demin ülkelerde demokrasi sürecinin dış baskılar, dış müdahaleler olmadan gelişmesi gerektiğini söylediniz. Ama ABD Irak'a, demokrasiyi getirme adına müdahale etti...

- İsrail'de de pek çok kişi benim bu düşünceme katılmıyor. Ama bence bir şey iyi bakmamız lazım. Saddam Hüseyin'e karşı açılan bu savaş hakça mıydı?

- Bu savaş, ülkesinin pek çok insanını öldüren, ülkesinin gençlerine hiçbir şans tanımayan, ülkesinin mahveden bir diktatörü alaşağı etti. Bugün de en tehlikeli oluşum İran'ın nükleer silah sahibi olması. Bana sorarsanız, İran'ın bu tutumu karşısında savaşa girmek neyi elde ederiz? Savaş yerine siyasi ya da politik bir sonuç aramak çok daha fazla kazanç sağlar. Ba-

kadar çok siyasetçi olduğunu biliyor musunuz?

- Ama biz burada siyaset adamından söz ediyoruz, sokaktaki sıradan insandan değil. Siyasetçinin özellikle başka ülkelerle ilgili konuşurken ağzına geleni bilmez söylemek yerine siyasi ve diplomatik bir dil kullanması gerekmez mi?

- Bakın, hataları önlemek için başka bir ülkelye ilgili olarak siyasetçilerin yapacakları konuşmaların metninin o ülkenin büyükelçileri ya da diplomatları tarafından hazırlanması gerekir. Türkiye'de olduğumuz zaman da sanki kendi ülkemde yaşamıyordum gibi bir hisse kaplıyordum.

- Filistin sorununa geri dönersek... İsrail kabinesinin üç-dört gün önce Ariel adlı bir Yahudi yerleşiminde Judea ve Samaria kolejlerini üniversite haline getirme kararı üzerine Filistin Başbakanı Ahmet Kurey, bu kararın Yahudi yerleşim yerlerinin durumunu güçlendirmeyi hedeflediğini söyledi. Siz buna ne diyorsunuz?

- Bakın, bütün dünyada üniversitenin gücü verdiği eğitim düzeyinden gelir. Bunun da politik hiçbir tarafı yoktur. Bir koleji ya da üniversiteyi bir yerden bir yere taşıyabilirsiniz. Bilgi yapılmamış değil, kalfaların içindedir. Başbakan Şaron, Filistin topraklarından gerileme programıyla bütün dünyaya ne kadar kararlı olduğunu mesajını verdi. Bu yüzden partisinin iç-

Avivi, "Erdoğan'ın 'Antisemitizm insanlığa karşıdır' demesi beni çok duygulandırdı" dedi. (Fotoğraflar: KORAY AVCI)

P O R T R E

PİNHAS AVİVİ

Yükseköğrenimini Kudüs'teki İbrani Üniversitesi Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinde tamamladı. Filistinlilerle barış müzakerelerinin hemen hepsinde hazır bulundu. İsrail Dışişleri Bakanlığı'nun çeşitli kademelerinde, pek çok yurtdışı merkezde görev yaptı. Yaklaşık iki yıldır İsrail'in Ankara Büyükelçisi.

ğinc bir toplantı oldu. Bunun sonucunda her şey iyi giderse hem İsrail, hem Filistin hem de Türk insanına pek çok istihdam sağlanacaktır. İşte, meselenin aslı da budur. İsrail'de yapılan toplantıda başka düzenlemlerde toplantılar yapılmış çağrısında da bulunuldu. Biz esas olarak Türkiye'nin iki taraf arasında Filistinliler için yeni bir ortam yaratmasını istiyoruz. Çünkü barış sadece kâğıt üzerinde kalabilir. Ama esas olarak gerçek barış için pek çok unsurun hayata geçirilmesi, her biri çok önemli olan daha çok tuğlanın üst üste konulması gereklidir. Pek çok Türk şirketi şimdi ülkemizde pek çok alanda inşaat yapıyor. Bu da iyi ilişkilerin temelini oluşturur. İşte, başka ülkelere de fazla, Türkiye'ye bu alanda barış sürecine katkıda bulunmaya davet edildi.

- Türkiye ve İsrail arasında yeni savunma anlaşmaları yapıldığı haberi var...
- Bunlar yeni anlaşmalar değil. Daha önce yapılan anlaşmaların devamı niteliğindedir. Türkiye ve İsrail arasında askeri, güvenlik, haber alma alanlarındaki işbirliği çok geniştir. Bu da her iki ülkenin çıkarıdır. Bu yeni bir şey değil. Zaman zaman yeni bir araç alımı ya da satımı konusunda anlaşma yaparsınız. Ama bu, işbirliği anlaşmalarının bir parçasıdır.

- Biraz önce ABD, Türkiye, İsrail arasındaki üçlü ilişkinin öneminden söz ettik. Bir de Türkiye'nin AB üyeliği konusu var. Bu ilişkiler bağlamında Türki-

mini değiştirebileceğine de inanmıyorum. Burada yardım, baskıyla değil, sadece ekonomide, eğitimde, sağlıkta yardım etmekle olur. İnsanlar çalışıyorsa, okula gidiyorsa, eğitiliyorsa, zaten demokrasi o ülkeye kendiliğinden gelir. Size Mısır'dan bir örnek vereyim.

Mısır'da Müslüman Kardeşler örgütü, biliyorsunuz en köktendinci örgütlerden birisi. Bunun üyelerinin hemen tamamı üniversite mezunlarından oluşuyordu. Bunlar üniversiteden sonra iş bulamadılar. Batılılar onlara üniversite mezunu olurlarsa kolayca iş bulabileceklerini telkin etmişlerdi. Ama bulamadılar ve onlara kandılar.

- Yeni demokrasi için başka unsurlar da var, diyorsunuz...

- Tabii. Demokrasi, özgürlük istiyorsanız öncelikle ekonomik düzeyinizin yüksek olması, iş sahibi olmanız ve eğitim almanız gerekir. Bütün bunların birleşmesi otomatik olarak sizi demokrasiye götürür. Son altı aydır, Ortadoğu'nun farklı bölgelerinde küçük gelebilecek, ama çok etkililiği değişimlere tanık oluyoruz.

- Bunlar hangileri?

- Örneğin, Lübnan'daki barışçı hareketler, Suriye kuvvetlerinin ülkeyi terk etmelerini sağladı. Mısır ve başka ülkelerdeki barış ve demokrasi için yapılan gösteriler de öbür örnekler. Bütün bu hareketlerin hemen hemen aynı zamanlarda denkleştirilmesi de rastlantı değil. Burada önemli olan bu demokrasi ve özgürlük istekle-

tli koalisyon da onlarla aynı tonda konuşarak iki seçeneği olduğunu söyleyecektir. Nükleer programa devam edip dünyadan soyutlanma durumlarının sürecini ya da dünyanın bir parçası haline gelip pek çok kazanç elde edeceklerini anlatacaklar. Ama tabii ki seçenek onları.

'Biz farklıyız'

- Peki, ülkelerin birbirlerine model olarak gösterilmelerini nasıl karşılıyorsunuz?

- Bir kere, Arap dünyasında hiç kimse ne İsrail ne de Türkiye'yi model olarak alacak. Öncelikle biz farklıyız. Gerek İsrail, gerekse de Türkiye laik, değişik ülkeleriz. Ayrıca da model olmak istemiyoruz. Sadece başka ülkelere örnek olabiliriz.

- Hatırlıyorum, ABD yönetiminin yetkilileri bir zamanlar özellikle Türkiye'yi ıtlmı İslam ülkesine model olarak göstermek istiyorlardı...

- Sadece ABD'de değil, başka ülkelerde de Türkiye'nin çok özel niteliklerini ve durumunu kimse anlamıyor. Çünkü nüfusunun çoğunluğu Müslüman, ama laik bir ülke insanlarını kafalarını karıştırıyor. Sanıyorlar ki Türkiye bir İslam ülkesi. Eminim benim bizim politikacılara anlattığımız gibi, başka ülkelerin burada yaşayan büyükelçileri de kendi siyasetçilerine Türkiye'nin, nüfusunun çoğunluğu Müslüman, ama laik bir ülke olduğunu izah ediyordur. Bütün dünyada bu hatayı yapan ne

de kendisine karşı ciddi bir muhalefet oluştu. Önemli sorunları var. Bugün, artık ona büyük ölçüde destek oyu verenler kendi koalisyon hükümeti ya da partisi değil, sol muhalefet.

İşler istediğimiz gibi giderse, sonuçları Gazze Şeridi için çok olumlu olacaktır. Ama bu sürecin Hizbullah, Hamas ya da İslami Cihad gibi örgütlerin etkisinin dışında olması, barışçı güçlerin bunu etkilemeleri durumunda bölge barış kavuşacaktır. Böylece de bütün Filistin topraklarında yeni bir sürecin başlangıcı yaşanacaktır.

- Peki, bir anlaşma olmazsa?

- Ertesi gün Gazze'nin Hamas ve İslami Cihad'ın eline düşeceği ve çevredeki İsrail kentlerinin başına füzeler yağmaya başlayacağından hiç kuşku yok. Bu da bizi hiçbir yere vurduramaz. Şaron, Erdoğan'a artık Abu Mazen'in açıklama yapmaktan vazgeçip harekete geçmesini istediğini anlattı. Evet, Abu Mazen çok olumlu sözler söyleyiyor olabilir, ama hâlâ bir hareket yok. Abu Mazen kendi halkı tarafından yüzde 76 oyla seçildi.

Yüzde 76 oy alan bir liderin harekete geçme gücü olmalıdır. O harekete geçerse hem İsrail'in hem de bütün dünyanın desteğini arkasına alacaktır. Ama bölgeyi Hamas ve İslami Cihad'ın kucakına bırakırsa Filistin halkı bir kez daha mağumsuz bir devlete kavuşma fırsatını kaçıracaktır. Artık Filistinlilerin fırsat yakalama fırsatını kaçırmamaları lazımdır.

'Ermeni meselesinde siyasi bakış doğru değil'

- Filistin yönetiminde bu sizin söylediğinizi yapma iradesi var mı?

- Abu Mazen ve onu seçenlerin barış, hakça bir çözüm, uyum ve demokrasi içinde bir arada yaşamak ve iyi ilişkiler kurmak istediklerinden kesinlikle kuşku yok. Ama burada bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum. Barış felsefesiyle iyi niyet arasında bir boşluk var. Şaron da Abu Mazen'e, "İstemek yetmez. Lütfen artık harekete geçin," dedi.

- Türkiye uzun yıllar PKK'yle savaştı. Ama şimdi burnumuzun dibinde bir Kürt devleti oluşuyor. Bunu nasıl karşılıyorsunuz?

- İsrail ve bu bölgenin geleceğinin en iyisi olması isteyen herkes için tek bir çözüm olabilir. O da toprak bütünlüğü korunmuş, demokratik, özgür bir Irak. Ülkenin etnik, coğrafi ya da dini olarak bölgelere bölünmesi bu bölgedeki bütün güçlerin denge-sinin ve istikrarını bozulması anlamına gelir. Böyle

bir şey sadece Irak ve halkını değil, İsrail dahil bütün Ortadoğu'yu tehlikeye boğar.

İsrail resmi ve gayri resmi ağzılarından defalarca, bizim için tek çözümün toprak bütünlüğü korunmuş, birleşik, demokratik ve yüzünü Batı'ya dönen bir Irak olduğunu söylemişlerdir.

- Diyelim ki Irak'ta istikrar sağlandı. ABD kuvvetleri geri çekilir mi? Çünkü bir inanış vardır. ABD bir kere bir ülkeye girdi mi çıkmaz. Almanya'da da İkinci Dünya Savaşı'nın üzerinden 60 yıl geçmesine rağmen ABD kuvvetleri duruyor...

- Ben aksi düşünüyorum. ABD kuvvetleri Almanya'dan çekilirse bu Almanya için zor olacaktır. Çünkü ABD kuvvetleri orada ekonomik bir girdi yaratıyor. Ayrıca ABD Vietnam'dan, Kamboçya'dan, Kore'den, Japonya'dan çekilmedi mi?

- İsterseniz, Türkiye'de biraz da ABD, Yahudilik ve Sabetayizme karşı yükseldiği söylenen karıştı

ele alalım. Sızce bu duyguların nedeni ne olabilir?

- Bir kere Sabetay hareketinden söz edildiğini ben buraya geldikten sonra öğrendim. Çünkü bu hareket yüzlerce yıl öncesine dayanıyor. Buraya gelmeden önce de bunun tarihi karıştığını sanıyordum. Ama burada hâlâ canlı olduğunu öğrendim. Bunları anlamak da benim için epeyce zor. Bir kere Sabetay Sevi ne Yahudi ne de Müslüman. Sadece küçük ve yerel bir topluluğu etkilemiş.

Bu genel dünya siyasetini etkileyemez. ABD aleyhtarı duygular ise farklı bir konu. Bakın, ABD her zaman Batı değerlerinin korunması için çalışmıştır ve İkinci Dünya Savaşı'nda Batı, ABD olmadan ayakta kalamaz, savaşı kazanamazdı. O nedenle de ben otomatik olarak ABD'yle ilgili her olumlu düşünceyle sahibim. Dolayısıyla kimilerinin anti-Amerikan duygularını anlamakta güçlük çekiyorum.

- Biliyorsunuz, çeşitli ülkelerin meclislerinde Er-